O‘ZBEKISTONGA AHOLI PUL O‘TKAZMALARINING STATISTIK TAHLILI: 2019–2025-YILLAR

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
«Moliya» fakulteti talabasi
Xayrullayev Saidrasul Pirimqul o’g’li
Tel:+998951751530
E-mail: xayrullayevsaidrasul@gmail.com
Ilmiy Rahbar: **Shakirova Nigora Axralovna**
Toshkent Davlat Iqtisodiyot Universiteti
PhD, dotsent, Iqtisodiy statistika kafedrasi
Tel: +998943640050
E-mail: shakirova0130@gmail.com
ORCID: https://orcid.org/0009-0006-5025-4764

Annotatsiya. Maqolada O‘zbekistonga chet eldan kelib tushgan aholi pul o‘tkazmalari 2019–2025-yillar kesimida dinamik qator, tavsifiy statistika, variatsiya ko‘rsatkichlari va chiziqli trend usullari yordamida tahlil qilingan. Ma’lumotlar Markaziy bankning rasmiy hisobotlariga tayanadi va har bir yillik qiymat mustaqil manbalar bilan solishtirib tekshirilgan. Natijalarga ko‘ra, pul o‘tkazmalari hajmi 2019-yildagi 6,0 mlrd dollardan 2025-yilda 18,9 mlrd dollarga yetgan (3,15 baravar), yillik geometrik o‘rtacha o‘sish sur’ati 21,1 foizni tashkil etgan. Qator yuqori o‘zgaruvchanlik bilan ajralib turadi: variatsiya koeffitsiyenti 44,9 foizga teng, 2022-yildagi qiymat (16,9 mlrd dollar, +108,6%) esa statistik jihatdan chetlashuvchi kuzatuv (autlayer) bo‘lib, arifmetik o‘rtacha bilan medianani ajratadi. Pul o‘tkazmalarining yalpi ichki mahsulotga nisbati 2019-yildagi 8,6 foizdan 2022-yilda 17,9 foizgacha ko‘tarilib, 2024-yilda 12,2 foizda barqarorlashgan. Manbalar bo‘yicha Rossiya ulushi hukmron bo‘lib qolmoqda (2022-yilda 85%, 2024-yilda

77%), ammo asta-sekin pasaymoqda. Tadqiqot tavsifiy xarakterga ega va sabab-oqibat munosabatlarini isbotlamaydi.

Kalit so‘zlar: pul o‘tkazmalari, migratsiya, dinamik qator, variatsiya koeffitsiyenti, autlayer, geometrik o‘rtacha, yalpi ichki mahsulot, iqtisodiy barqarorlik, O‘zbekiston.

Abstract. This article analyses personal remittance inflows to Uzbekistan over 2019-2025 using a time series, descriptive statistics, measures of dispersion and a linear trend. The data rely on Central Bank reports and each annual value is cross-checked against independent sources. Remittances rose from USD 6.0 billion in 2019 to USD 18.9 billion in 2025 (a 3.15-fold increase), with a geometric mean annual growth rate of 21.1 per cent. The series is highly volatile: the coefficient of variation equals 44.9 per cent, and the 2022 value (USD 16.9 billion, +108.6 per cent) is a statistical outlier that drives a wedge between the arithmetic mean and the median. Remittances as a share of GDP climbed from 8.6 per cent in 2019 to 17.9 per cent in 2022 and stabilised at 12.2 per cent in 2024. Russia remains the dominant source (85 per cent in 2022, 77 per cent in 2024) but its share is gradually declining. The analysis is descriptive and does not establish causality.

Keywords: remittances, migration, time series, coefficient of variation, outlier, geometric mean, gross domestic product, economic stability, Uzbekistan.

1. KIRISH

Aholi pul o‘tkazmalari — chet elda mehnat qilayotgan fuqarolar tomonidan vatandagi oila a’zolariga yuboriladigan mablag‘lar bo‘lib, ko‘plab rivojlanayotgan mamlakatlarda tashqi moliyaviy oqimning eng barqaror manbalaridan biri hisoblanadi. To‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalardan farqli o‘laroq, pul o‘tkazmalari bevosita uy xo‘jaliklariga yetib boradi, iste’mol va jamg‘armani moliyalashtiradi hamda kambag‘allikni qisqartirishda muhim o‘rin tutadi [2]. Shu bois ularning hajmi va o‘zgaruvchanligini statistik baholash makroiqtisodiy barqarorlikni tahlil qilish uchun zarur.

Nazariy adabiyotda pul o‘tkazmalarining ikki jihati ajratiladi. Bir tomondan, ular qarshi-tsiklik (counter-cyclical) xususiyatga ega bo‘lishi mumkin: migrant qabul qiluvchi mamlakatdagi daromadga tayanib, vatandagi inqiroz davrida oilani qo‘llab-quvvatlaydi [3]. Boshqa tomondan, agar o‘tkazmalar bitta mamlakatga va bitta valyutaga bog‘lanib qolsa, ular o‘sha mamlakatning iqtisodiy va geosiyosiy holatiga bog‘liq tashqi zarba kanaliga aylanadi [4]. Shu bois pul o‘tkazmalarini nafaqat hajmi, balki tarqoqligi va manba diversifikatsiyasi bo‘yicha ham o‘rganish lozim.

O‘zbekiston bu masalada xarakterli namunadir: mamlakat dunyodagi yirik mehnat eksportyorlaridan biri bo‘lib, pul o‘tkazmalari uning to‘lov balansida sezilarli o‘rin tutadi. 2025-yil yakunlari bo‘yicha pul o‘tkazmalari uy xo‘jaliklari daromadining 21 foizini, ayrim hududlarda esa 30 foizdan ortig‘ini tashkil etgan [1]. So‘nggi yillarda qo‘shni davlatlardagi siyosiy-iqtisodiy o‘zgarishlar bu oqimda kuchli tebranishlarni keltirib chiqardi, bu esa qatorni statistik tahlil uchun qiziqarli obyektga aylantiradi.

Biroq mavjud tahlillarda bir necha bo‘shliq saqlanib qolmoqda. Birinchidan, pul o‘tkazmalari odatda faqat yillik hajm sifatida keltiriladi, uning o‘zgaruvchanligi (tarqoqligi) statistik ko‘rsatkichlar bilan o‘lchanmaydi. Ikkinchidan, 2022-yildagi keskin sakrash ko‘pincha umumiy o‘sish tendensiyasi bilan aralashtiriladi, vaholanki u statistik jihatdan alohida tahlil qilinishi kerak bo‘lgan chetlashuvchi kuzatuvdir. Uchinchidan, manba bo‘yicha konsentratsiya darajasi va uning dinamikasi kam yoritiladi.

Tadqiqotning maqsadi — 2019–2025-yillarda O‘zbekistonga kelib tushgan pul o‘tkazmalarining darajasi, dinamikasi, tarqoqligi va manba tuzilmasini statistik ko‘rsatkichlar asosida baholashdan iborat. Quyidagi uchta ishchi faraz ilgari surildi. H1: pul o‘tkazmalari qatori o‘suvchi, ammo yuqori darajada o‘zgaruvchan bo‘lib, variatsiya koeffitsiyenti 30 foizdan oshadi. H2: 2022-yildagi qiymat statistik autlayer bo‘lib, u arifmetik o‘rtachani medianaga nisbatan sezilarli yuqoriga suradi.

H3: o‘tkazmalar manbasi yuqori darajada konsentratsiyalashgan (bitta mamlakat ulushi 75 foizdan yuqori), biroq konsentratsiya 2022-yildagi cho‘qqidan keyin pasayish tendensiyasiga ega.

2. MATERIALLAR VA METODLAR

Birlamchi ma’lumotlar sifatida O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki e’lon qilgan yillik transchegaraviy jismoniy shaxslar pul o‘tkazmalari hajmi (kirim) 2019–2025-yillar uchun olindi (n = 7) [1; 8–14]. Har bir yillik qiymat kamida ikkita mustaqil manba bilan solishtirildi: 2019-yil 6,0; 2020-yil 6,03; 2021-yil 8,1; 2022-yil 16,9; 2023-yil 11,4; 2024-yil 14,8 va 2025-yil 18,9 mlrd AQSH dollari. Manba tuzilmasi (Rossiya, Qozog‘iston, AQSH, Janubiy Koreya, Turkiya, Buyuk Britaniya) 2024-yil bo‘yicha, Rossiya ulushi dinamikasi esa 2022–2025-yillar bo‘yicha tahlil qilindi [10; 12–14].

Pul o‘tkazmalarining nisbiy og‘irligini baholash uchun ularning yalpi ichki mahsulotga (YaIM) nisbati hisoblandi. YaIMning joriy dollardagi qiymatlari Jahon banki ma’lumotlar bazasidan olindi: 2019-yil 70,2; 2020-yil 70,1; 2021-yil 81,2; 2022-yil 94,3; 2023-yil 107,5 va 2024-yil 121,4 mlrd dollar [7]. Nisbat bir xil manbadan olingan qiymatlar asosida hisoblangani uchun ichki izchil; 2025-yil uchun YaIMning yakuniy dollar qiymati hali e’lon qilinmagani bois nisbat 2024-yil bilan yakunlandi.

Hisob-kitoblarda quyidagi formulalardan foydalanildi:

(1) $T(t) = [R(t)/R(t-1) - 1] \times 100\%$ — yillik o‘sish sur’ati;

(2) $R(o‘rt) = \Sigma R(t) / n$ — arifmetik o‘rtacha;

(3) $s = \sqrt{[\ \Sigma(R(t) - R(o‘rt))^2 / (n - 1)\ ]}$ — tanlanma standart og‘ish;

(4) $V = s / R(o‘rt) \times 100\%$ — variatsiya koeffitsiyenti;

(5) $g = [R(2025)/R(2019)]^{(1/(n-1))} - 1$ — geometrik o‘rtacha yillik o‘sish sur’ati;

(6) $z(t) = [R(t) - R(o‘rt)] / s$ — standartlashtirilgan chetlashuv (autlayer mezoni);

(7) d(t) = R(t) / YaIM(t) × 100% — YaIMga nisbatan ulush.

Dinamik qatorning tavsifiy ko‘rsatkichlari sifatida arifmetik o‘rtacha, mediana, tanlanma standart og‘ish va variatsiya koeffitsiyenti; o‘sish jadalligi sifatida yillik o‘sish sur’atlari va geometrik o‘rtacha o‘sish sur’ati hisoblandi. Autlayerni aniqlash uchun qiymatning o‘rtachadan standart og‘ishlardagi chetlashuvi baholandi. Tahlilning cheklovlari: qator qisqa (n = 7), shuning uchun trend bo‘yicha prognoz qilinmadi; o‘tkazmalar joriy (nominal) dollarda olingan va AQSH dollari inflyatsiyasiga tuzatilmagan; rasmiy statistika norasmiy (qo‘lda olib kelinadigan) o‘tkazmalarni qamrab olmaydi; regressiya va sababiy identifikatsiya o‘tkazilmadi.

3. NATIJALAR

3.1. Pul o‘tkazmalari hajmining dinamikasi

1-jadval. O‘zbekistonga pul o‘tkazmalari va ularning YaIMga nisbati, 2019–2025-yillar

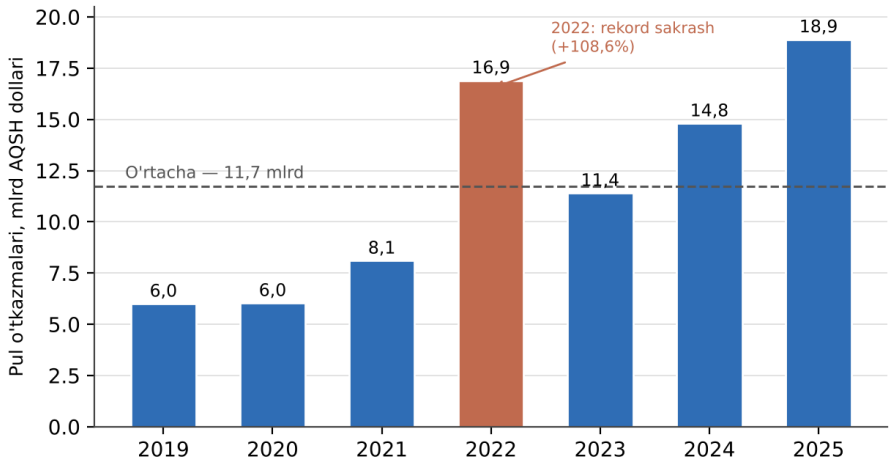
Yil	Pul o‘tkazmalari, mlrd $	O‘sish sur’ati, %	YaIM, mlrd $	YaIMga nisbati, %
2019	6,0	—	70,2	8,6
2020	6,03	+0,5	70,1	8,6
2021	8,1	+34,3	81,2	10,0
2022	16,9	+108,6	94,3	17,9
2023	11,4	−32,5	107,5	10,6
2024	14,8	+29,8	121,4	12,2
2025	18,9	+27,7	—	—

Manba: [1; 7–14] ma’lumotlari asosida muallif hisob-kitobi.

1-jadval va 1-rasmdan ko‘rinadiki, qator yagona yo‘nalishda o‘smagan. 2019–2020-yillarda hajm deyarli o‘zgarmagan (6,0 → 6,03 mlrd dollar, +0,5%); pandemiya yiliga qaramay keskin pasayish ro‘y bermagan. 2021-yilda o‘sish 34,3% ga yetgan, 2022-yilda esa hajm ikki baravardan ko‘proq oshib (+108,6%) 16,9 mlrd dollarga chiqqan. Bu — tahlil davridagi eng yuqori qiymat va eng katta o‘zgarish.

2023-yilda aksincha 32,5% ga qisqargan (11,4 mlrd dollar), so‘ngra 2024-yilda 29,8% va 2025-yilda 27,7% o‘sib, 18,9 mlrd dollar bilan yangi cho‘qqiga yetgan.

Umumiy o‘zgarish katta: yetti yilda pul o‘tkazmalari 3,15 baravar oshgan, geometrik o‘rtacha yillik o‘sish sur’ati 21,1 foizni tashkil etgan. Biroq yillik o‘sish sur’atlari (+0,5; +34,3; +108,6; −32,5; +29,8; +27,7) ketma-ketligi juda notekis bo‘lib, bu H1 farazidagi yuqori o‘zgaruvchanlik haqidagi taxminni dastlabki tasdiqlaydi.



1-rasm. O‘zbekistonga aholi pul o‘tkazmalari va ularning o‘rtachasi, 2019–2025-yillar, mlrd AQSH dollari

Manba: [1; 8–14] asosida muallif tomonidan tuzilgan.

3.2. O‘rtacha daraja, o‘zgaruvchanlik va autlayer tahlili

2-jadvalda qatorning markaziy tendensiyasi va tarqoqligi keltirilgan. Arifmetik o‘rtacha (11,73 mlrd dollar) medianadan (11,4 mlrd dollar) yuqori; farq katta emasdek ko‘rinsa-da, autlayer tahlili boshqacha manzarani ochadi.

2-jadval. Pul o‘tkazmalari qatorining tavsifiy statistikasi, 2019–2025-yillar

Ko‘rsatkich	Qiymat	Izoh
Arifmetik o‘rtacha, mlrd $	11,73	82,1 / 7
Mediana, mlrd $	11,4	2023-yil qiymati
Tanlanma standart og‘ish, mlrd $	5,26	n − 1 = 6 erkinlik darajasi
Variatsiya koeffitsiyenti, %	44,9	yuqori o‘zgaruvchanlik
Maksimum / minimum, mlrd $	18,9 / 6,0	2025-yil / 2019-yil
Geometrik o‘rtacha o‘sish, %/yil	21,1	2019→2025
2022-yil: z-chetlashuv	+0,98	autlayerga yaqin, lekin o‘sish sur’atida aniq
O‘rtacha, 2022-yilsiz, mlrd $	10,87	autlayer ta’siri ~0,86 mlrd
Chiziqli trend, mlrd $/yil	+2,13	$R^2 = 0,76$

Manba: 1-jadval ma’lumotlari asosida muallif hisob-kitobi.

Tanlanma standart og‘ish 5,26 mlrd dollarni, variatsiya koeffitsiyenti esa 44,9 foizni tashkil etdi. Statistikada 33 foizdan yuqori variatsiya koeffitsiyenti qatorning yuqori darajada bir jinsli emasligini bildiradi; demak, pul o‘tkazmalari qatorining o‘rtacha qiymati butun davrni ishonchli ifodalamaydi. Bu H1 farazini tasdiqlaydi.

Chetlashuvchi kuzatuvni baholash hajm bo‘yicha emas, o‘sish sur’ati bo‘yicha yaqqolroq ko‘rinadi. 2022-yildagi hajmning o‘rtachadan standartlashtirilgan chetlashuvi +0,98 ni tashkil etadi, ya’ni hajm o‘zi hali autlayer chegarasiga yetmaydi. Biroq o‘sish sur’ati (+108,6%) qolgan olti yildagi o‘zgarishlar (−32,5% dan +34,3% gacha) oralig‘idan ikki baravardan ko‘proq uzoqlashadi va bu yildagi sakrashni aniq autlayer sifatida belgilaydi. Agar 2022-yil chiqarib tashlansa, arifmetik o‘rtacha 11,73 dan 10,87 mlrd dollarga tushadi — ya’ni bitta yil butun davr o‘rtachasini 0,86 mlrd dollarga ko‘targan. Shunday qilib H2 farazi tasdiqlanadi: 2022-yil o‘rtacha ko‘rsatkichni medianaga nisbatan yuqoriga suradi.

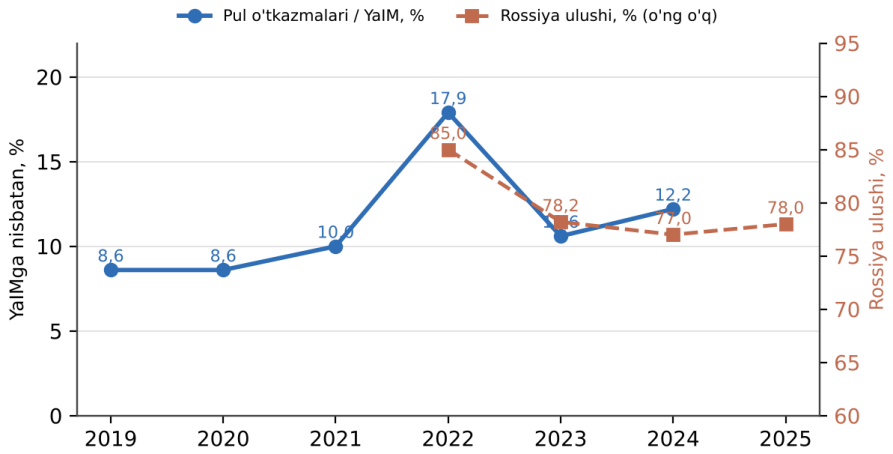
Chiziqli trend yiliga o‘rtacha 2,13 mlrd dollarlik o‘sishni ko‘rsatadi (R^2 = 0,76): qatordagi tebranishning taxminan 76 foizi vaqt omili bilan, qolgani esa 2022–

2023-yillardagi keskin tebranish bilan izohlanadi. Qisqa qator (n = 7) va yuqori o‘zgaruvchanlik sababli bu trend asosida kelgusi yillar uchun miqdoriy prognoz berilmadi.

3.3. Makroiqtisodiy og‘irlik: YaIMga nisbati

Pul o‘tkazmalarining makroiqtisodiy og‘irligi ularning YaIMga nisbati orqali baholandi (2-rasm). Nisbat 2019–2020-yillarda 8,6 foizda barqaror turgan, 2021-yilda 10,0 foizga ko‘tarilgan, 2022-yilda esa 17,9 foizga sakragan. Bu shuni anglatadiki, o‘sha yili mamlakat yalpi ichki mahsulotining qariyb oltidan biriga teng mablag‘ chet eldan uy xo‘jaliklariga kelib tushgan. 2023-yilda nisbat 10,6 foizga tushgan, 2024-yilda 12,2 foizda barqarorlashgan.

Bu ko‘rsatkich muhim, chunki u iqtisodiyotning tashqi oqimga bog‘liqlik darajasini o‘lchaydi. YaIMning 12–18 foiziga teng tashqi oqim, bir tomondan, iste’mol va valyuta barqarorligini qo‘llab-quvvatlaydi; boshqa tomondan, bu oqimning keskin qisqarishi (2023-yildagi −32,5% kabi) ichki talab va milliy valyuta kursiga sezilarli bosim o‘tkazishi mumkin. Shu bois nisbatning yuqoriligi iqtisodiy barqarorlik nuqtai nazaridan ikki tomonlama baholanadi.



2-rasm. Pul o‘tkazmalarining YaIMga nisbati (2019–2024) va Rossiya ulushining dinamikasi (2022–2025), foizda

Manba: [1; 7; 10; 12–14] asosida muallif tomonidan tuzilgan.

3.4. Manba mamlakatlar bo‘yicha tuzilma

3-jadval. Pul o‘tkazmalarining manba mamlakatlar bo‘yicha tuzilmasi, 2024-yil

Mamlakat	Hajmi, mln $	Ulushi, %
Rossiya	11 500	77,7
Qozog‘iston	795	5,4
AQSH	577	3,9
Janubiy Koreya	534	3,6
Turkiya	405	2,7
Buyuk Britaniya	135	0,9
Boshqalar	854	5,8
Jami	14 800	100,0

Manba: [10] asosida muallif hisob-kitobi.

3-jadvaldan ko‘rinadiki, manba bo‘yicha konsentratsiya juda yuqori: 2024-yilda umumiy oqimning 77,7 foizi bitta mamlakatdan — Rossiyadan kelib tushgan. Qolgan ulush Qozog‘iston (5,4%), AQSH (3,9%), Janubiy Koreya (3,6%) va boshqa davlatlar o‘rtasida tarqalgan. Bunday tuzilma H3 farazining birinchi qismini — bitta mamlakat ulushi 75 foizdan yuqori ekanini tasdiqlaydi.

Shu bilan birga, konsentratsiya dinamikasi pasayish tomonga yo‘nalgan: Rossiya ulushi 2022-yildagi taxminan 85 foizdan 2023-yilda 78,2 foizga, 2024-yilda 77 foizga tushgan (2-rasm). AQSH va Yevropa Ittifoqidan kelib tushadigan o‘tkazmalar nisbatan kichik bazadan tez o‘smoqda (2024-yilda mos ravishda +35% va +32%) [10]. Bu H3 farazining ikkinchi qismini — cho‘qqidan keyin diversifikatsiya tendensiyasi mavjudligini — tasdiqlaydi, biroq o‘zgarish sekin va Rossiyaga bog‘liqlik hali ham hal qiluvchi darajada saqlanib qolmoqda.

4. MUHOKAMA

Olingan natijalar pul o‘tkazmalarini bir vaqtning o‘zida uchta o‘lchovda — hajm, o‘zgaruvchanlik va manba konsentratsiyasi — ko‘rib chiqish zarurligini

ko‘rsatadi. Hajm nuqtai nazaridan tendensiya aniq o‘suvchi: yetti yilda uch baravardan ko‘proq o‘sish va 21 foizlik geometrik o‘rtacha sur’at mamlakatning mehnat migratsiyasiga yo‘nalishini aks ettiradi. Biroq 44,9 foizlik variatsiya koeffitsiyenti bu o‘sish bir tekis emasligini, ya’ni oqim yildan-yilga keskin o‘zgarib turishini ko‘rsatadi.

O‘zgaruvchanlikning asosiy manbasi — 2022-yildagi sakrash. Bu yildagi qiymat statistik autlayer bo‘lib, uning iqtisodiy izohi qo‘shni mintaqadagi migratsiya oqimlari va valyuta harakatidagi vaqtinchalik keskin o‘zgarish bilan bog‘liq. Statistik nuqtai nazardan bu holat muhim saboq beradi: qisqa va autlayerli qatorda arifmetik o‘rtacha butun davrni ishonchli ifodalamaydi, shuning uchun u mediana va variatsiya koeffitsiyenti bilan birgalikda keltirilishi lozim. Aks holda «o‘rtacha hisobda shuncha o‘tkazma keladi» degan xulosa chalg‘ituvchi bo‘ladi.

Manba konsentratsiyasi muhokamaning uchinchi o‘qidir. Oqimning qariyb to‘rtdan uch qismi bitta mamlakatdan kelishi O‘zbekiston iqtisodiyotini o‘sha mamlakatning iqtisodiy holati va valyuta kursiga sezilarli darajada bog‘laydi. Bu bir manbali tashqi zarba kanalini yuzaga keltiradi: manba mamlakatdagi resessiya yoki valyuta zaiflashuvi to‘g‘ridan-to‘g‘ri O‘zbekistonga kelib tushadigan oqimni kamaytirishi mumkin. 2023-yildagi 32,5 foizlik qisqarish shunday bog‘liqlikning amaliy namunasidir. Shu bois manba diversifikatsiyasining sekin ham bo‘lsa kuchayishi (AQSH, Yevropa Ittifoqi, Janubiy Koreya ulushining o‘sishi) ijobiy, barqarorlashtiruvchi omil sifatida baholanadi.

Tadqiqot natijalarini qo‘llashda quyidagi cheklovlarni hisobga olish lozim. (i) Yetti yillik kuzatuv prognoz uchun yetarli emas; shuning uchun trend asosida kelgusi yillar uchun miqdoriy xulosa chiqarilmadi. (ii) O‘tkazmalar joriy dollarda olingan va AQSH dollari inflyatsiyasiga tuzatilmagan, shuning uchun real o‘sish nominaldan biroz past bo‘ladi. (iii) Rasmiy statistika faqat bank tizimi orqali o‘tgan o‘tkazmalarni qamrab oladi; qo‘lda olib kelinadigan norasmiy mablag‘lar hisobga olinmaydi. (iv) YaIMga nisbat Jahon banki baholariga tayanadi va milliy statistika

qiymatlaridan biroz farq qilishi mumkin. (v) Tavsifiy tahlil sababiy aloqalarni ajratmaydi. Kelgusi izlanishlarda choraklik qatorlar, real (deflyatsiyalangan) qiymatlar va manba mamlakatlar iqtisodiy ko‘rsatkichlari bilan bog‘liqlik tahlilini qo‘shish maqsadga muvofiq.

5. XULOSA VA TAVSIYALAR

O‘tkazilgan tahlil asosida quyidagi xulosalarga kelindi.

1. 2019–2025-yillarda O‘zbekistonga pul o‘tkazmalari 6,0 mlrd dollardan 18,9 mlrd dollarga (3,15 baravar) oshgan; geometrik o‘rtacha yillik o‘sish sur’ati 21,1%, chiziqli trend +2,13 mlrd dollar/yil bo‘lgan.

2. Qator yuqori darajada o‘zgaruvchan: variatsiya koeffitsiyenti 44,9% ni tashkil etadi, shuning uchun o‘rtacha qiymat butun davrni ishonchli ifodalamaydi (H1 tasdiqlandi).

3. 2022-yildagi qiymat (16,9 mlrd dollar, +108,6%) statistik autlayer bo‘lib, arifmetik o‘rtachani medianaga nisbatan ~0,86 mlrd dollarga yuqoriga suradi (H2 tasdiqlandi).

4. Manba konsentratsiyasi yuqori — 2024-yilda Rossiya ulushi 77,7% ni tashkil etgan, biroq u 2022-yildagi 85% dan asta-sekin pasaymoqda (H3 tasdiqlandi).

5. Pul o‘tkazmalarining YaIMga nisbati 8,6% dan 17,9% gacha ko‘tarilib, 12,2% da barqarorlashgani iqtisodiyotning tashqi oqimga sezilarli bog‘liqligini ko‘rsatadi.

Natijalardan kelib chiqib quyidagi amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi.

1. Hajm bilan birga o‘zgaruvchanlikni e’lon qilish. Rasmiy hisobotlarda pul o‘tkazmalari hajmi bilan bir qatorda variatsiya ko‘rsatkichlari va o‘sish sur’atlari ham keltirilsa, oqimning barqarorligi to‘g‘ri baholanadi.

2. Autlayer yillarni alohida izohlash. 2022-yil kabi keskin sakrash yillari o‘rtacha hisoblarga qo‘shilganda, ularning ta’siri alohida ko‘rsatilishi va mediana bilan solishtirilishi lozim.

3. Manba diversifikatsiyasini rag‘batlantirish. Bitta mamlakatga bog‘liqlikni kamaytirish uchun yangi mehnat bozorlariga (Yevropa Ittifoqi, Janubiy Koreya, Fors ko‘rfazi) tashkiliy yo‘nalishlarni kengaytirish zarur.

4. Rasmiy kanallar ulushini oshirish. O‘tkazma xarajatlarini kamaytirish va raqamli to‘lov tizimlarini rivojlantirish norasmiy oqimni rasmiylashtiradi va statistikaning to‘liqligini oshiradi.

5. Oqimni makroiqtisodiy prognozga kiritish. Pul o‘tkazmalarining YaIMga nisbati va manba konsentratsiyasi valyuta kursi va iste’mol prognozlarida tashqi zarba omili sifatida hisobga olinishi kerak.

6. Qisqa qatorlarda ehtiyotkor bo‘lish. Yetti yillik kuzatuv asosida kuchli prognoz yoki sababiy xulosa chiqarilmasligi kerak.

Umuman olganda, O‘zbekistonga pul o‘tkazmalari 2019–2025-yillarda jadal o‘sgan, ammo bu o‘sish yuqori o‘zgaruvchanlik va bitta manbaga kuchli bog‘liqlik bilan birga kechgan. Pul o‘tkazmalarini baholashda hajm, o‘zgaruvchanlik va manba tuzilmasini birga ko‘rish statistik jihatdan to‘g‘ri va iqtisodiy siyosat uchun foydali yondashuvdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Remittances to Uzbekistan jump 27% to $18.9bn in 2025 // Kun.uz. — 29.01.2026. URL: https://kun.uz/en/news/2026/01/29/remittances-to-uzbekistan-jump-27-to-189bn-in-2025
2. World Bank. Migration and Development Brief: Remittance Flows. — Washington, DC: World Bank Group, 2024.
3. Ratha D. The Impact of Remittances on Economic Growth and Poverty Reduction // Migration Policy Institute Policy Brief. — 2013. — No. 8. — P. 1–14.
4. Chami R., Fullenkamp C., Jahjah S. Are Immigrant Remittance Flows a Source of Capital for Development? // IMF Staff Papers. — 2005. — Vol. 52, No. 1. — P. 55–81.

5. Clemens M. A., McKenzie D. Why Don't Remittances Appear to Affect Growth? // The Economic Journal. — 2018. — Vol. 128, No. 612. — P. F179–F209.
6. International Monetary Fund. Balance of Payments and International Investment Position Manual (BPM6). — Washington, DC: IMF, 2009.
7. World Bank. GDP (current US$) — Uzbekistan (NY.GDP.MKTP.CD). World Development Indicators. URL: https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=UZ
8. Volume of official cross-border remittances to Uzbekistan increased in 2020 // Kun.uz. — 19.01.2021. URL: https://kun.uz/en/news/2021/01/19/volume-of-official-cross-border-remittances-to-uzbekistan-increased-in-2020
9. Volume of remittances to Uzbekistan exceeded $8 billion in 2021 // Kun.uz. — 21.01.2022. URL: https://kun.uz/en/news/2022/01/21/volume-of-remittances-to-uzbekistan-exceeded-8-billion-in-2021
10. Remittances to Uzbekistan reach nearly $15 billion in 2024 (manba mamlakatlar tuzilmasi) // Gazeta.uz. — 24.01.2025. URL: https://www.gazeta.uz/en/2025/01/24/remittances/
11. Uzbekistan's remittances up 2.1 times year on year to $16.9bn in 2022 // Intellinews. — 2023. URL: https://www.intellinews.com/uzbekistan-s-remittances-up-2-1-times-year-on-year-to-16-9bn-in-2022-says-world-bank-282157
12. Volume of money transfers from abroad to Uzbekistan increased significantly in 2022 // Kun.uz. — 27.01.2023. URL: https://kun.uz/en/news/2023/01/27/volume-of-money-transfers-from-abroad-to-uzbekistan-increased-significantly-in-2022
13. Remittances to Uzbekistan grow 27% amid strong labor demand abroad // Kun.uz. — 18.07.2025. URL: https://kun.uz/en/news/2025/07/18/remittances-to-uzbekistan-grow-27-amid-strong-labor-demand-abroad

14. Uzbekistan’s cross-border money transfers rise 30% y/y to $14.8bn in 2024 // Daryo.uz. — 21.01.2025. URL: https://daryo.uz/en/2025/01/21/uzbekistans-cross-border-money-transfers-rise-30-y-y-to-14-8bn-in-2024-1208260/